

Rhododendron Bladet

Sten Rödén

Nr 3 2013

R. Laponicum
C-GA

Något av innehållet...

Mjöldagg sid 9

Blötbäddar sid 10

Rhododendron och
ovanliga träd sid 11

Rhododendron och ovanliga träd

i polska arboreta och plantskolor.

Sten Ridderlöf – text & bild

The members of Swedish Rhododendron Society Eastern Group in Arboretum Rogow Poland May 9 2013.

Inför resan till vårt södra grannland samlades 16 medlemmar i Östsvenska kretsen vid Klarabergsviadukten i Stockholm. I strålende sol bar det av söderut med buss. Från tisdag den 7 till söndag den 12 maj 2013 var målet att bese några fina rhododendronsamlingar och de främsta arboreta i norra och centrala Polen. Till skillnad mot i väst finner vi de intressantaste och äldsta planteringarna i offentlig regi vanligen som vetenskapliga samlingar tillhörande något universitet. Förutom många historiska anläggningar har Polen, som f.d. kommunistland, haft fördelen av växtutbyte och kunnat göra egna vildinsamlingar i länder som t.ex. Kina, Sovjetunionen och Nordkorea. De spåren märks i trädgårdarna.

Syftet med resan var också att besöka några välkända plantskolor för att där göra inköp till förmånliga priser i ett för oss delvis annorlunda sortiment. Artikelförfattaren har tidigare gjort några Polen-resor med samma syften och har då liksom nu fått ovärderlig planeringshjälp av chefen för Rogów Arboretum, Piotr Banaszczak. När man ger sig ut utanför de polska storstäderna – och för den skull även i centrum – är det inte lätt att orientera sig. Trots många och långa sträckor ny motorväg dominerar på landsbygden enkla, krokiga

byvägar. Särskilt dit vi skulle ta oss. Oavsett vägstandard sker trafiken i högt tempo med många våghalsiga omkörningar. Till vår lycka, förutom en lugn svensk chaufför, var vår polskfödda medlem Urzula Litwin Eliasson till stor nytta. Hon hade fixat de flesta övernattningarna och skötte den språkliga rulljansen på bästa sätt. Vägval, snabbeställningar av mat, bra framförhandlade priser med mera.

Landet är till ytan stort så vår resrutt om 125 mil begränsar sig till norra

Rogow arboretum Poland May 9 2013.

Polen och söderut till Warszawas utkant. Trots det vill jag påstå: Vi såg det bästa utom möjligen några utmärkta botaniska anläggningar i och kring Wrocław, f.d. Breslau i västra Polen. Så här förflöt resan.

Vi hade medvetet valt en svensk buss vilket förvånade polackerna för att transpostera oss bekvämt och utan att besväras av omlastningar. Viktigt var också att vi då lätt kunde härbärgera inköpta plantor. Och det visade sig senare behövas! För att optimera resruten valdes på ditvägen nattfärjan mellan Karlskrona och Gdansk medan hemvägen skedde över Świnoujście till Ystad.

Då färjan från Karlskrona avgick på kvällen kunde vi i behaglig takt susa igenom ett vårligt Sydsverige. Nära den småländska gränsen i Blekinge mötte ytterligare två deltagare upp från Västsvenska kretsen. Vi hann där också beskåda en utsökt rhododendronträdgård tillhörande Johnny Svensson i Fågelmara. Smakfull och artrik, utifrån både egna växtinsamlingar och värdefulla kontakter, kunde många rariteter ses. Ganska mycket var i blom trots den sena våren. Det mesta föredömligt placerat i upphöjda, estetiskt formade växtbäddar oftast av sten.

Efter den nattliga överfarten till Gdansk började en intensiv dag med viktiga besöksmål och en lång transportsträcka. I sanning en rivstart efter att ha träcklat oss ur den stora hamnstaden. Två av landets kanske främsta plantskolor skulle hinnas med för att i någorlunda tid hinna fram till vår första övernattning på lantbruksuniversitet i Rogów.

Plantskolan Szmit i Pęchcin
väster om staden Ciechanów
(N 52° 51' 54.45"; E 20° 34' 15.89")
www.szmit.pl

Redan från färjan hade flera av

Piotr Banaszczyk *Rhododendron reticulatum* Rogow Arboretum Poland May 9 2013.

oss mejlat in våra beställningar för att vinna tid. Jag hade tidigare besökt plantskolan och kände till deras rikhaltiga sortiment av främst lignoser. Jag skämdes nästan över min överstora beställning. Efterhand visade det sig att habegäret hade drabbat de flesta även om Szmit's inte specialiserat sig på rhododendron. Det förvärvades ovanliga magnolior, ekar, tallar, några azaleor med flera för ca ½ svenska priset om vissa kultivarer ens finns att tillgå i Sverige. Szmit har plantor av god kvalité, ett rikt sortiment utöver det som framgår av deras omfångsrika plantskolekatalog. De har också en snygg visningsträdgård och vi fick en god service och hög uppmärksamhet under den dryga timmen vi befann oss där.

Plantskolan Krzysztof Bielicki
Załuski
(N 52°31'40"; E20°28'51")
www.bielicki.com.pl

Szmit's har blivit så etablerade och välkända inte bara i Polen att prisnivån höjts under den senaste tvåårsperioden. Familjen Bielicki under ledning av Krzysztof driver en mindre plantskola sedan drygt 30 år. Det blev vårt nästa stopp. Inriktningen här är surjordsväxter

främst rhododendron och ljung i mängder. Enbart listan över rhododendron, mestadels azaleor, visar på 500 nummer. Magnolialistan är inte heller oäven. Plantkvalitén är hög, främst genom förökning via sticklingar som Krzysztof anser vara en bättre metod än mikroförökning. Även till denna plantskola hade vi mejlat in våra beställningar. Väl där stod var och ens varor och väntade. En snabb besiktning visade på rejäla storlekar av krukodlat material. Då prisnivån förbluffade oss (cirka 50 kr för en rhododendron och 100 för en magnolia) tror jag att i stort alla förstärkte sina beställningar rejält. Vem kunde motstå en 1,5 m hög, blommande *Magnolia* 'Elisabeth' för en hundralapp? Följaktligen fylldes redan första dagen bussens lastutrymmen undertill medan de högsta buskarna fick ta plats i passagerargången baktill. Det var en tjugig syn då nästan allt blommade. Och vem har inte förstått att magnolior är en ypperlig samplanteringsväxt i en rhododendronsamling? Åtminstone har deltagarna från Östsvenska kretsen nappat på den idén. När vi anlände sent på kvällen till Rogów väntade Piotr Banaszczyk på oss. Han är chef för lantbruksuniversitetets

berömda arboretum. Efter en kort information om morgondagen blev vi anvisade utmärkta gästrum inom anläggningen.

Rogów Arboretum, beläget SW om staden Łódź (www.arboretum.sggw.pl)

Arboretet grundades 1925 som en experimentell skogsforskningsstation inriktad på studier av utländska barrträd, i första hand nord-amerikanska. Efter kriget vidgades målsättningen. På den 54 hektar stora ytan avsattes dels ett arboretum för en rik dendrologisk kollektion, dels ett alpinarium för hotade alpina arter från södra Polens berg samt vattenväxter förutom skogsförsöksanläggningen. Rogów Arboretum tillhör Warszawas lantbruksuniversitet där skogs- och naturutbildningen sker på internat. Anläggningen tar årligen emot 50 000 externa besökare och 500 grupper. Av arboretets totala antal om 2500 arter och varieteter av träd och buskar svarar Kina-samlingen för ca 500 arter. Många är rhododendron-arter men särskilt har man inriktat sig på lönnar av vilka nu finns ca 150 arter och varieteter. Flera av dem är idag hotade på sina naturliga växtplatser eller ytterst sällsynta t.ex. *Acer robustum* insamlad 1965 i norra Kina eller den nyupptäckta *Acer tsinglingense* från samma område. Listan över intressanta lignoser i Rogów Arboretum kan göras lång. Här växer och förökar sig välmående mindre träd av *Franklinia alatamaha*. En släkting till tebusken som är utdöd i naturen. Senaste observation i vilt tillstånd var 1803 i Georgia USA. På försöksytorna växer ett hundratal träd av *Castanea dentata* som varje år producerar rikligt med nötter.

I arboretet finns stora ex av *Rhododendron purdomii* från Taibai Shan i Shaanxiprovinsen Kina, mandaringranen *Cunninghamia lanceolata* från Peking, den kinesiska idegranen *Taxus chinensis*,

den vitblommande busken *Sinocalycanthussinensis*, *Magnolia denudata* och libanoncedern *Cedrus libani* var. *stenocoma* från sydvästra Turkiet.

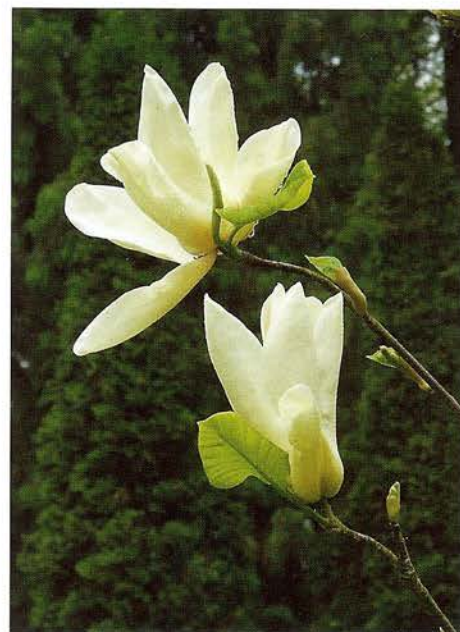
Kórnik Arboretum, Kórnik är en liten stad 2 mil ostsydost om storstaden Poznan.

Kórnik ägs idag av Dendrologiska institutet tillhörande den polska Vetenskapsakademien. Den stora egendomen består av en imponerande slottsbyggnad med omgivande vallgrav och två parker, en äldre och en yngre jämte en stor damm, närmast en sjö. Kórnik har en lång historia. Redan i slutet på 1300-talet omgavs slottet av en italiensk trädgård. I slutet på 1700-talet hade den förvandlats till en fransk trädgård då den på nytt rekonstruerades 1829-1860 till den då populära landskapsstilen, mer känd som den engelska parken. Från denna tid härstammar många av de äldre träden idag även om vissa individ är 300 år eller äldre. Men, särskilt i parkens nyare del provodlas ett stort sortiment av ovanliga lignoser. Inte så få sorter av träd och buskar har funnit vägen till marknaden har här sitt ursprung. Samlingen i Kórnik omfattar cirka 3500 arter och

varieteter med särskild inriktning på Östasien och Nordamerika.

Chefen för institutet Kinga Nowak-Dyjeta och hennes företrädare hade förberett sig väl inför vårt besök och vi blev mäktat imponerade över vad som visades. Här liksom vid övriga trädgårdsbesök dominerade magnoliablomningen för tillfället. Den sena och kylslagna våren hade försenat och reducerat rhododendronprakten även i Polen. Men mängden rariteter och mäktiga träd förbluffade oss. Vem har sett en gammal välmående libanonek *Quercus libani* stå i full blom på denna breddgrad? Eller citronmullbär *Maclura pomifera* planterad 1826 som regelbundet sätter sina apelsinliknande frukter och en minst 25 m hög sumpcypress med lufttrötter planterad 1845? Ett trevligt avbrott i rundvandringen var visningen av en nyproducerad film över arboretet åtföljda av fräscha sandwichar och dryck i institutets nygamla lokaler i parkens centrum. Sedan bar det av till den forskningsinriktade parken. Här blommade ett flertal rhododendron främst sorter. Ljuvligast var dock den härdiga koreanska azalean *Rhododendron schlippenbachii*. Kórnik odlar sedan lång tid tillbaka också mindre kända syrener. Både arter men främst sorter. I full blomsterprakt noterades ett par udda växtliga kultivarer. En lila *Syringa* 'Professor Hoser' och en vitgul med okänd beteckning gjorde särskilt intryck på oss. Sedan bar det av till Poznan där vi bodde på hotell invid den historiska staden. God mat och en begränsad kulturvandring hann vi med.

Under avresedagen hann vi med besök i två trädgårdar. Ett mindre, ytterst intressant arboretum och en landskapspark med dendrologisk inriktning. Bägge ligger i Szczecins omgivning. Närheten till Östersjön skapar ett gynnsamt klimat vilket

Magnolia 'Elisabeth' Kornik Arboretum Poland
May 10 2013.

innebär att det räknas till Polens mildaste klimatzon.

**Glinna arboretum 15 km söder
Szczecin
(N 53°17'; E 14°43')
www.glinna.pl/index.php**

Detta arboretum om 6 hektar är en Polens 16 vetenskapliga enheter känd för sina många rariteter med drygt 600 trädarter och varieteter. År 1823 anlades det som en privat plantskola där många av de äldre träden härrör från denna tid. Trädgården tillhör Institutionen för dendrologi och landskapsarkitektur vid Szczecins lantbruksuniversitet och används för dess utbildningar men den är öppen för allmänheten. Dess läge med ett milt klimat är en avgörande förutsättning för den rika floran. Medeltemperaturen per år är 8,5°C, -1,0°C i januari, 18,5°C i juli med en genomsnittlig årsnederbörd på 524 mm (varierande mellan 349 och 715 mm). Även här blev vi guidade på ett initierat sätt som förstärkte upplevelsen. Piotr Banaszczyk, som rekommenderat besöket, berättade att här testas de känsliga träden som inte förmår att växa någon annanstans i Polen.

Quercus libani in bloom Arboretum Kornik Poland
May 10 2013.

Vad sägs om följande axplock av rariteter: *Magnolia sprengeri* var. *diva*, *Magnolia denudata*, *Magnolia officinalis* var. *biloba*, *Pseudolarix kaempferi*, *Liriodendron chinense*, *Acer caudatifolium*, *Maackia hupehensis*, *Heptacodium miconioides* och *Corylopsis gotoana*. För många av oss var det första gången vi såg dessa arter i "levande livet". Förutom de intressanta planteringarna var arboretet både välskött och estetiskt utformat med bland annat en stor damm i dess centrum. Vid vårt besök ackompanjerades vi därifrån av en konsert av högljutt kväkande ätliga grodor. De var vackert gröna med en gulgrön rand på ryggen. De livade upp och skapade vår i allas våra sinnen!

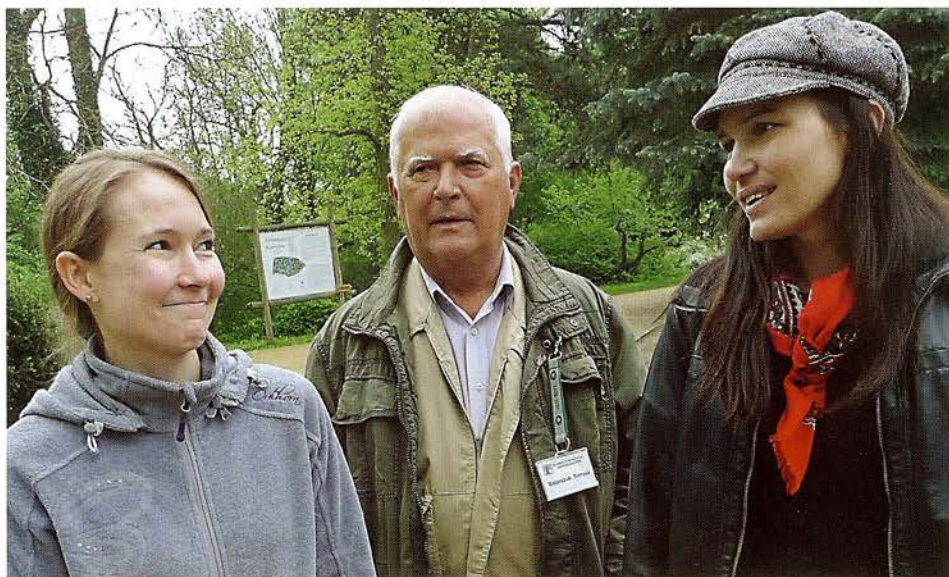
Alldeles i närheten på vägen till nästa trädgård passerade vi en gemensam krigsskyrkogård där 30 000 tyskar och 8 000 polacker är begravda. Ett fridfullt fält i skogen som rymmer en stor tragedi.

**Ogród Dendrologiczny
Przelewiec**
(N 53°06'22"; E 15°04'40.82")
info@ogrodprzelewiec.pl

Den innehåller ett arboretum, en japansk damm med tehus och ett stenparti. Här finns en sjö, fukt-

Grave of Conrad von Borsig Przelewiec Dendrological Garden May 11 2013.

The Kornik Trio meeting Swedish Rhododendron Society May 10 2013.

stråk och däremellan partier av träd & buskar och tusentals perenner. De äldsta träderna är ca 200 år. En av godsets ägare Conrad von Borsig vidareutvecklade under mellankrigstiden väsentligt den dendrologiska trädgården med hjälp av landskapsarkitekter och trädgårdsfirman Späth i Berlin. Vid de ryska truppernas ankomst 1945 sköts adelsmannen Borsig och är nu begravd under ett lärkträd. Trädgården förföll förstås, men har efterhand utvecklats till ett biologiskt utbildningscentrum. Även här finns en plantskola med plantor huvudsakligen uppodlade från eget material. Priserna var med våra mått "oförsämrat" låga så vår buss fylldes nu till bristningsgränsen.

Även denna trädgård är mycket innehållsrik. Här kan man finna till exempel *Cunninghamia lanceolata*, *Sequoiadendron giganteum*, *Torreya californica*, *Corylus x colurnoides*, *Maclura pomifera*, *Quercus glauca* och *Acacia dealbata*. Det mesta från varmt tempererade områden. Men miljön är mer åt det storslagna hållet, snarare en landskapspark för strövtåg än en botanisk trädgård. Parken är ett populärt utflyktsmål för stadsbefolkningen vilket naturligtvis ökar slitaget och ställer krav på skötseln.

På kvällen den 11 maj styrdes vår Gladöbuss till färjeläget i Świnoujście. Innan påfarten på färjan hann vi både glädjas och något frukta de vildsvinsfamiljer som plockade matrester och annat bland bilar och bussar på väg till Sverige. Grisarna var helt orädda men vi desto försiktigare. Denna naturupplevelse bland bilplåt var oväntad. Desto mer engagerade hade vi alla varit med att räkna antalet vita storkpar utmed vägen. Det resulterade i nästan 50 bebodda revir. De flesta i den östra delen av vår resrutt.

Morgonen därpå anlände vi till Ystad för vidare transport till Stockholm. Konstaterade att vi på fem dygn hunnit uppleva så mycket att händelserna nästan gick i varandra. Gruppen hade genomgående fått den bästa service och guidning som går att åstadkomma. Vi var därtill utomordentligt nöjda med inköpen. En kul och givande resa till vettiga priser som jag tror vi alla gärna gör om.

